

УДК 94 [37+008] : 911. 375 (477.4)

МАТЕРІАЛИ ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ З ПРИВАТНОЇ КОЛЕКЦІЇ ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА ГРАБОВЕЦЬКОГО

Олег ЄГРЕШІЙ, Михайло СИГИДИН

Державний вищий навчальний заклад

“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,

кафедра історії України і методики викладання історії,

вул. Шевченка 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна

e-mail: ludyna@ ukr.net

DOI gal.31.14-27

У статті автори намагаються відтворити громадсько-культурну та наукову діяльність відомого в Україні вченого Володимира Грабовецького на основі матеріалів особового походження. У приватній колекції зосереджено численні програми всеукраїнських та регіональних конференцій різних років, запрошення на різноманітні громадсько-культурні заходи.

Наявні у колекції В. Грабовецького рідкісні фото, маловідомі широкому загалові. Порівняно мало фотографій особистого характеру. Володимир Грабовецький у приватній колекції зберіг досить багату кількість мікроплівок на історичну тематику.

Володимир Грабовецький зберігав вирізки з газет 1970–1980-х рр. (“Закарпатська правда”, “Комсомольський прапор”, “Прикарпатська правда”, “Нове життя”, “Голос Покуття”) на краєзнавчу, козацьку та опришківську тематику. Приватний архів містить також підбірки журналів “Перевал”, “Український історичний журнал”, “Людина і світ”, “Воля і батьківщина”, “Наука і суспільство”, “Гуцульщина”, “Архіви України”, “Київ”, “Прометей” та ін.

Ключові слова: *джерела особового походження, листування, фотодокументи, листівки, нотатки для пам’яті, приватна колекція Володимира Грабовецького.*

У сучасних умовах українські дослідники усе частіше вдаються до використання і входження до наукового обігу документів особового походження (листів, щоденників, спогадів, нотаток для пам’яті, фотодокументів, листівок, предметів повсякденного вжитку тощо). Традиційна національна історіографія нерідко відкидала такі документи через їх надмірну суб’єктивність, хоча в дійсності вони містять унікальні відомості про реалії життя, думки і дії окремих людей. Документи особового походження, на перший погляд, видаються мало репрезентативними, бо не мають вираженого офіційного статусу, не є публічними (адресовані лише конкретному читачеві, а не широкому загалу). Такі джерела зазвичай створюються на розсуд автора, з його волі щось зафіксувати, зазначити тощо. Крім того, джерела особового походження мають виразно суб’єктивний характер (що їх вигідно виділяє із загалу джерельного масиву) і сприяють не стільки відтворенню фактів історичного минулого, скільки відображають авторські відчуття та реакцію на розуміння окремих подій і явищ. Свідчення приватних документів, на відміну від офіційних, нерідко мають несподіване, нестандартне звучання⁹.

Приватна колекція Володимира Васильовича Грабовецького, що залишилася після його смерті, в грудні 2015 р., нещодавно була передана його сином Богданом Грабовецьким для опрацювання і зберігання у музей кафедри історії України Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Колекція засвідчує широкі зацікавлення автора та його значні громадські зв’язки.

⁹ Коляструк О. А. Повсякденність як об’єкт історичного дослідження: окремі методологічні зауваження. *Література та культура Полісся*. 2009. Вип. 52. С. 187–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkp_2009_52_20.

*Біля могили борця за селянську волю Івана Смицнюка в с. Ямниця.
Перший справа В. Грабовецький. 1964 р.*

Учений зібрав багату краєзнавчу і туристичну літературу, очевидно, передусім із місць, де він бував під час робочих поїздок або відпочинку. Виокремимо, передусім, туристичні путівники і туристичні схеми: “Памятные места Ивано-Франковщины” (Київ, 1988 р.), “Яремча. Косів” (Москва, 1980 р.), “В край гуцульских умельцев” (Москва, 1977 р.), “Архітектурно-художні пам'ятки України” (Київ, 1968 р.), “Полтавський краєзнавчий музей” (Харків, 1970 р.), “Туристична схема Закарпаття” (Москва, 1964 р.), “Львівщина” (Львів, Каменяр, 1970 р.), “Кирилловская церковь” (Київ, 1968 р.), “Площа Ринок” (Львів, 1967 р.) та ін. Крім того, окремі карти областей України (Львівської, Чернівецької) переважно 1960-х рр., картосхему Києва 1965 р. випуску тощо. В. Грабовецький зберігав також буклети про обласні музеї авторства місцевих краєзнавців (“Літературно-меморіальний музей Марка Черемшини в селі Кобаках. Путівник”, Івано-Франківськ, 1989 р. авторства Юрія Угорчака; “Музей Гната Хоткевича у Краснолілові”, Івано-Франківськ, 1990 р. авторства Василя Бурдуланюка та Олега Пилипока) та ін.

*Біля могили борця за селянську волю Івана Смицнюка в с. Ямниця. Фото № 2
Перший справа В. Грабовецький. 1964 р.*

Про широкий в Україні авторитет В. Грабовецького як науковця і громадського діяча свідчать збережені в приватній колекції численні програми всеукраїнських та регіональних конференцій різних років, а також запрошення на різноманітні громадсько-культурні заходи. Під час проживання і роботи у Львові в Інституті суспільних наук (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича) в 1953–1975 рр. вченого, судячи з приватної колекції, часто запрошувала Львівська секція історичних пам'ятників Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури, Центральний державний історичний архів України у Львові, Львівський державний музей українського мистецтва та ін. Збереглося, зокрема, запрошення Львівського обласного комітету Президії правління Спілки письменників України взяти участь в урочистому засіданні, присвяченому 400-річчю початку книгодрукування в Україні від 3 січня 1974 р.

Володимир Грабовецький був запрошений в Івано-Франківський педагогічний інститут ім. В. Стефаніка в 1975 р. уже в статусі відомого науковця, доктора історичних наук. Про його авторитет і популярність свідчить активне громадсько-культурне життя вченого в нашому місті. Володимира Васильовича часто запрошували на зустрічі з відомими людьми – українським літературознавцем Тарасом Салигою (1992 р.), головним редактором видавництва “Світ” Львівського державного університету імені І. Франка письменником Василем Войтовичем (1996 р.). В Івано-Франківську В. Грабовецький отримував численні запрошення на виставки творів художників і музикантів, культурно-мистецькі заходи в приміщенні Івано-Франківського краєзнавчого музею з нагоди 140-ї річниці від дня народження композитора Миколи Лисенка, святкування 30-річчя учнівського ансамблю пісні і танцю “Смерічка” Уторопської восьмирічної школи Косівського району Івано-Франківської області 25 червня 1989 р. тощо.

На фото Іван Крип'якевич виступає на науковому семінарі з актуальних питань з історії України в Інституті суспільних наук АН УРСР. м. Львів. Початок 1960-х рр.

Володимира Грабовецького нерідко запрошували на ювілейні вечори відомі особи м. Івано-Франківська, зокрема лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка Опанас Заливаха (листопад 1995 р.) на своє 70-річчя, заслужений працівник культури України Петро Арсенич з нагоди 60-річчя від дня народження (січень 1994 р.), заслужений працівник народної освіти України, професор, довголітній декан художньо-графічного факультету Іван Фічора також з нагоди свого 60-річчя (1999 р.) та ін. Збереглися також запрошення на презентацію перших 5-ти томів “Нарисів історії Прикарпаття” В. Грабовецького 24 листопада 1994 р., що відбулися в м. Івано-Франківськ в приміщенні Народного дому “Просвіта”. Як засвідчує програма запрошення, в концерті з нагоди презентації взяли участь: народна артистка України Христина Фіцалович, заслужені артисти України Любов Клопотовська, Михайло Кривень, заслужений працівник культури України Михайло Сливоцький та ін.

*Володимир Грабовецький (четвертий справа)
біля "тисячолітнього" козацького дуба на о. Хортиця. м. Запоріжжя. 1970 р.*

Першоджерела засвідчують, що В. Грабовецький брав активну участь в організації Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 1100-ій річниці утворення Галича "Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України", що відбулася 18–20 вересня 1998 р. Про внесок ученого в організацію конференції свідчить не лише жваве листування між ним і представниками Національного заповідника "Давній Галич", а й запрошення, програма, а також активна, як показують чорновики, робота над конференційною резолюцією та складанням бюджету конференції. Головою оргкомітету виступив тогочасний прем'єр-міністр України Віталій Андрійович Масол, а членами поряд з найвищими представниками місцевої влади були відомі вчені Петро Толочко, Володимир Баран, Ярослав Ісаєвич, Володимир Грабовецький та ін.

*Учасники наукової сесії, присвяченої 10-річчю Інституту суспільних наук АН УРСР.
Володимир Грабовецький стоїть у другому ряді крайній справа. м. Львів. 1961 р.*

Реконструюючи минуле, історик зазвичай спирається на писемні документи, долучаючи в разі потреби іноді речові пам'ятки. Водночас серед традиційно для істориків звернення до зображальних джерел вважається як допоміжним. Хоча насправді фотографія (а в колекції професора В. Грабовецького їх достатньо) – це цілком самодостатні історичні джерела, що, як і писемні документи, потребують відповідного методичного трактування. Фотографії відбивають звичаї і світогляд того періоду, коли їх знімають, а за фіксованими у фото деталями можна простежити різноманітні суспільні зміни і тенденції – в моді, дозвіллі, домашньому побуті, у вуличних сценах криється значна інформативність, вони насправді відповідають на питання щодо різних аспектів повсякденного життя¹⁰.

Фотодокументи, зосереджені в приватній колекції В. Грабовецького, мають інформативний характер. Він зберігав фотографії на тлі пам'ятних місць, відвідин музеїв, проводив активну громадську і наукову роботу, організовував екскурсії зі студентами і в період проживання у Львові, і в період життя й діяльності в Івано-Франківську. Умовно поділимо фотодокументи колекції на кілька груп: фото, які розкривають громадську, наукову і викладацьку діяльність вченого; фотографії історико-культурних місць і “фотографічна урбаністика” та фотодокументи сімейного характеру.

Музеєзнавець та історик Михайло Паньків, художник Ігор Деркач та історик Володимир Грабовецький під час роботи краєзнавчої конференції у м. Львові. Початок 1980-х рр.

Як свідчать збережені фото 1970–1980-х рр., Володимир Грабовецький нерідко відвідував свою малу батьківщину с. Печеніжин, часто виголошував промови на відкритті пам'ятників і меморіальних дощок відомим діячам, наприклад М. Грушевському в Коломиї в 1992 р., на зламі 80–90-х рр. XX ст. виступав у школах м. Івано-Франківська (збереглося, зокрема, фото у ЗОШ № 10 в 1992 р.). Найбільше фотодокументів зосередилося з презентацій різноманітних своїх книг 1990-х, а особливо 2000–2010-х рр. Чимало фотографій зроблено під час презентації свого чотирьохтомника “Нарис історії Прикарпаття” (листопад 1994 р.), книги “Нарис історії Княгинина” (2001 р.). Збереглося фото в селі Грабівка під час демонстрування своєї книги з історії цього населеного пункту 2002 р.; фото на презентації монографії з літопису села Підлисса з нагоди 200-річчя уродин М. Шашкевича 2006 р. та ін.

¹⁰ Коляструк О. Візуальні документи як особливі джерела історії повсякденності. URL: <http://history.org.ua/JournALL/xxx/14/16.pdf>.

У приватній колекції зосереджено чимало фотодокументів, які ілюструють участь В. Грабовецького в різних наукових конференціях. Наприклад, під час роботи всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 500-річчю народного повстання під проводом Мухи у 1990 р. разом зі студентами історичного факультету, всеукраїнської наукової конференції в с. Завалля з нагоди 95-ї річниці заснування товариства “Січ”, 1995 р. (разом з красзнавцем Петром Арсеничем та етнографом Михайлом Паньківим); світлина з учасниками регіональної науково-теоретичної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження видатного історика І. Крип’якевича (разом із сином історика Романом Крип’якевичем під час його приїзду на історичний факультет Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника та істориками Михайлом Сигидином, Любов’ю Геник, Володимиром Пришляком, Петром Арсеничем, Петром Сіреджуком та Богданом Гаврилівим, 1994 р.).

Порівняно менше світлин збереглося в приватній колекції з викладацького минулого В. Грабовецького. Зокрема, зберігся студентський альбом випускників-істориків за 1978, 1982, 1990 та 1992 рр., де випускниками були відомі викладачі О. Марущенко, С. Дерев’янку, І. Кочкін (1982 р.), М. Гон (1990 р.), В. Комар і Фархад Туранли (1992 р.). Збереглися також фото В. Грабовецького під час читання ним лекції студентам-історикам наприкінці 1980-х рр., під час різних екскурсій, які проводив учений в Івано-Франківську тощо.

*Засідання Вченої ради Інституту історії АН УРСР
під час обговорення кандидатської дисертації Володимира Грабовецького. м. Київ. 1958 р.*

Володимир Васильович зосереджував пам’ятні фотографії під час відвідин ним різних історико-культурних місць – наявне фото на могилі козацького полковника Станіслава Морозовицького (Морозенка) в селі Луб’янки під Зборовим (1968 р.), на острові Хортиця (вірогідно, кінець 1960-х рр.), збереглася фотографія із сином Івана Франка – Тарасом під час відкриття пам’ятника Каменяреві у Львові 1964 р. тощо. У приватній колекції В. Грабовецького чимало світлин історико-культурних об’єктів Прикарпаття, зокрема Вірменського костелу в Кутах, житлового будинку в Тисмениці 1924 р., Вірменської церкви в Городенці, польського костелу в Кутах, відкриток міст радянських часів: Новгорода, Києва, Луцька та ін.

Із фотоурбаністики хотілося б виділити передусім світлини м. Львова радянського періоду (історичних вулиць, арсеналу, ансамблю площі Ринок, Домініканського костелу, Високого замку, Личаківського цвинтаря) та фотолістівки м. Івано-Франківська (площа Міцкевича, вул. Шевченка, в'їзна брама колишнього палацу Потоцького тощо). Найвні також самобутні фотографії радянської доби Олеського і Підгорецького замку в стані реконструкції, церкви в Суботіві, замку в Старому селі, садиби Івана Котляревського, фото могили Івана Сірка і його пам'ятник 1967 р., будівлі в с. Космач, біля якої був смертельно поранений народний ватажок Олекса Довбуш в ніч з 23 на 24 серпня 1745 р., могил Січових стрільців на горі Маківка 1991 р., руїн Галицького замку та ін.

У приватній колекції В. Грабовецького збереглося чимало історичних фотографій про історичне минуле с. Грабівка Калуського району на Івано-Франківщині різних років, зокрема фото українського січового стрільця з села серед побратимів (1919 р.), вїта села Григорія Куришука (1935 р.), фото учнів Грабівської школи (1936 р.), членів молодіжного товариства "Луг" при читальні "Просвіта" в селі, учительського колективу Грабівської сільської школи (1952 р.), загального вигляду Грабівської восьмирічної школи (1974 р.), збереглася також світлина виступу відомого українського поета Дмитра Павличка в Грабівському клубі на початку 1990-х рр. тощо. Вірогідно, ці фотографії були заготовками до книги про с. Грабівку, яку свого часу написав В. Грабовецький. Вона вийшла друком у видавництві "Нова Зоря" в 2001 р. під назвою "Грабівка. Літопис села над Луквою" і була присвячена 440-й річниці виникнення села.

Чимало фотографій зосереджено також про с. Уторопи Косівського району: район Бая в Уторопах, "де колись варили сіль" (надпис зробив сам В. Грабовецький), фото "змішаного хору" с. Уторопи (1939 р.) та ін. Багато фотодокументів присвячено вірменській проблематиці, бо В. Грабовецький був автором цілого ряду наукових публікацій про життя вірменської меншини на Прикарпатті. Зокрема, зосереджено чимало відкриток із зображенням столиці Вірменії – міста Єреван, календарів із виглядами міста, фото Ечміадзинського монастиря у Вагашапаті, виглядів озера Севан тощо. Збережені також світлини самого В. Грабовецького серед вірменських вчених під час роботи всесоюзної наукової конференції 1959 р.

Учасники наукової конференції, присвяченої 500-річчю народного повстання селянина Мухи на Прикарпатті, біля краєзнавчого музею. м. Івано-Франківськ. 1990 р.

Як показують першоджерела, В. Грабовецький тісно спілкувався з вірменськими науковими і громадськими установами. Збереглося, зокрема, запрошення Інституту суспільних наук АН УРСР та Інституту історії АН Вірменської РСР взяти участь у науково-практичній конференції 15 листопада 1966 р., присвяченій вивченню історичних зв'язків між українським і вірменським народами. Зберігся також цілий рукопис В. Грабовецького з історії вірменських поселень у м. Станиславові, заготовки до книги “Вірмени на Прикарпатті. З історії етнічних груп Галичини”, що вийшла друком в Івано-Франківську в 2000 р. Учений написав низку наукових і науково-публіцистичних статей про вірменські колонії в Галичині, зокрема у Львові, Снятині, Кутах та інших містах, у тому числі на російській мові. Збереглося також листування з вірменськими колегами-науковцями, зокрема родиною Восканян.

Наявні в колекції В. Грабовецького також рідкісні фото, які є невідомими широкому загалу. Виділимо, передусім, маловідоме фото відвідин першого секретаря ЦК КПРС Микити Хрущова 21 вересня 1956 р. колгоспу його імені в Нестеровському (нині – Жовківському) районі Львівської області, фото надгробних хрестів, споруджених у XVII ст. на місці загибелі козаків під Берестечком, фото хати і стайні у с. Криворівні на Гуцульщині, “в якій був Франко і пив молоко” (надпис зроблений рукою В. Грабовецького в 1968 р.) та ін. Водночас впадає у вічі, що серед приватної колекції видатного вченого, яка потрапила нам у руки, порівняно мало фотографій особистого характеру. Збереглися хіба що поодинокі сімейні фото (з дружиною та двома дітьми у Львові початку 1970-х рр.) і на відпочинку в Сочі та Адлері 1960-х рр.

Володимир Грабовецький у своїй приватній колекції зосередив також досить багату колекцію мікроплівок на історичну тематику. Так, виділимо картину відомого художника М. Івасюка “Богдан Хмельницький під Зборовом”, картину “Печеніжинські типи селян”, фото словацького опришка Яношика, Івана Підкови (гравюра XVI ст.), літографії ХХ ст. (панорами міст Винники, Золочева, Олеська, Підгірців, Бродів, Жовкви, краєвидів Косівщини тощо), зображення першодрукаря Івана Федорова “Апостол” та ін. Для реконструкції повсякденного життя конкретної людини або суспільства в цілому використання фотографій є не тільки можливим, а й необхідним. За ними відтворюється конкретний образ епохи, з деталями, дрібницями, під різними кутами зору. Фото уможливають для дослідника відчуття емоційної атмосфери сприйняття історії.

Володимир Грабовецький мав звичку робити і зберігати вирізки з газет 1970–1980-х рр. (“Закарпатська правда”, “Комсомольський прапор”, “Прикарпатська правда”, “Нове життя”, “Голос Покуття”) на краєзнавчу, козацьку та опришківську тематику. Судячи з дбайливого зберігання, мабуть, чи не найбільше поцінував Володимир Васильович вирізку з довоєнної газети “Сталінська молодь” від 14 грудня 1939 р., де було вміщено статтю “Розцвітає життя і творчість відродженої Гуцульщини”. Вірогідно, це була одна з небагатьох тогочасних публіцистичних статей на гуцульську тематику, що була завжди близькою для В. Грабовецького.

У другій половині 1980-х рр. В. Грабовецький видав цілу серію популярних статей на краєзнавчу проблематику, присвячених 325-й річниці від дня заснування м. Івано-Франківськ (“Місто у межиріччі Бистриць”), які виходили на шпальтах молодіжної газети “Комсомольський прапор”. Часом історик друкувався в районних газетах “Вперед” (м. Тисмениця), “Нове життя” (смт Богородчани), “Колгоспник Придністров'я” (м. Городенка), “Прапор Перемоги” (м. Галич) та ін. Судячи з матеріалів приватної колекції, історик часто мав публікації на краєзнавчу проблематику в новостворених газетах на початку 1990-х рр., після проголошення незалежності України: “Західний кур'єр”, “Галичина”, “Рідна земля”, “Нова Зоря” та ін. Серед статей авторства Володимира Васильовича – популярні статті про Хмельниччину, запорізьке козацтво, гайдамаччину та ін.

Як показують окремі вирізки з газет, що збереглися зусиллями В. Грабовецького, саме злам 1980–1990-х рр. був, вочевидь, найбільш плідним у творчості В. Грабовецького, коли його наукова творчість на хвилі новітнього національного відродження в Україні набула особливої популярності в суспільстві, серед краян. Причому вирізки з газет на історичну проблематику кінця 1980-х рр. нерідко затерті, вірогідно це слід пов'язувати тим, що вчений показував їх студентам-історикам у час пізньої горбачовської “перебудови” і на початку української незалежності, коли об'єктивно написаної літератури з історії України і нашого краю було обмаль.

*Колектив відділу історії України Інституту суспільних наук АН УРСР.
Третій у другому ряді зліва В. Грабовецький. м. Львів. 1964 р.*

Приватна колекція В. Грабовецького містить також підбірки журналів за різні роки: “Перевал” 1993 р., “Український історичний журнал” 1959 р., журнал “Людина і світ” 1984 р., “Воля і батьківщина” 1997 р., “Наука і суспільство” 1990 р. “Туцупщина” 1997 р., журнал “Україна” 1993 р., “Архіви України” 1981 р., журнал “Київ” 1990 р., літературний журнал “Прометей” 1977 р. тощо.

Відзначимо, що рукописів В. Грабовецького 1980–1990-х рр. у переданій нам приватній колекції порівняно небагато, більшість збережених матеріалів – це радше творчі заготовки, уривки текстів книг і брошур, що вийшли друком упродовж 2000-х і першої половини 2010-х рр. Назвемо, передусім, наступні книги: “Іванівці. Літопис села над Прутом. До 485-річчя заснування”, що побачила світ в Івано-Франківську 2001 р., заготовки до книги про с. Підлисса – малу батьківщину М. Шашкевича та книга про с. Моринці – рідне село Т. Шевченка.

Найбільш представницькою виглядає папка до книги “Культура Печеніжина крізь століття”, в якій сконцентровано фотодокументи, відбитки з публіцистичних статей, архівних документів, статей вітчизняних дослідників про рідну для авторитетного дослідника Печеніжинську землю. У приватній колекції містяться також чернетки до організації і вдосконалення музею Олекси Довбуша в м. Івано-Франківську початку 1990-х рр., що був урочисто відкритий з ініціативи В. Грабовецького у вересні 1995 р. Експозиція створена з найцікавіших історичних матеріалів часів опришківського руху і мистецьких творів, присвячених народному месникові О. Довбушу.

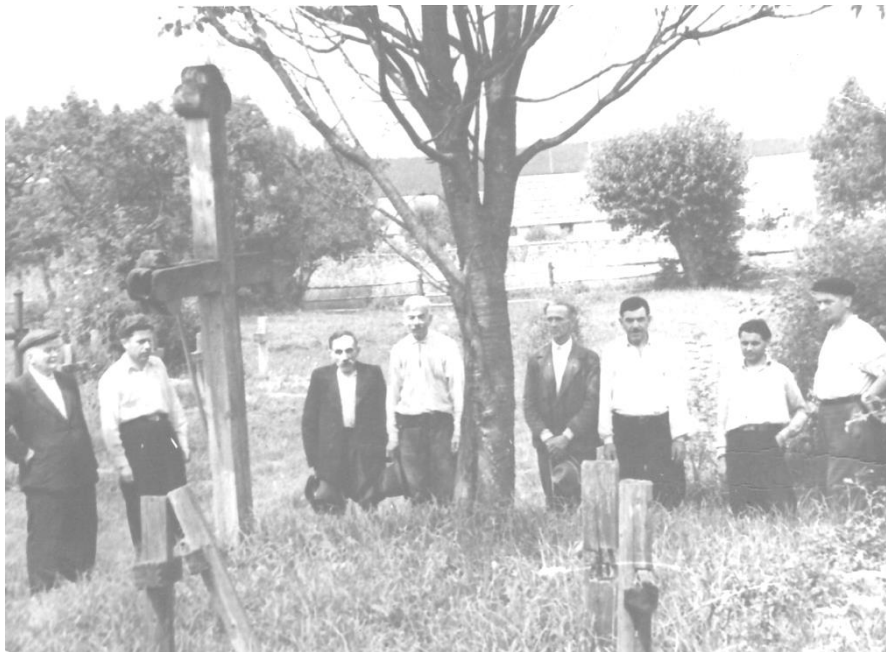
Зі збережених рукописних праць виділимо, насамперед, багатотомну книгу “Нариси історії Прикарпаття”, яку Володимир Васильович писав здебільшого упродовж 1980-х рр. З початку 2000-х рр. зберігся рукопис книги В. Грабовецького “Українці! Подолаємо віковічні три зла – заздрість, амбіцію і зраду” та “Битва під Ярославом 1245 р. Данила Галицького – славна сторінка в історії військового мистецтва” до 800-річчя від дня народження Данила Галицького”, книги про історію міста Винники, Скит Манявський, історичну долю Роксолани-Хуррем та деякі інші.

Водночас збереглися рукописні заготовки виступів В. Грабовецького на урочистих зборах з нагоди 5-ої річниці Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника 13 вересня 1997 р.; ювілей-презентації християнської газети “Нова Зоря” 27 лютого 2006 р., що відбулася в обласній філармонії з нагоди 80-річчя виходу у світ першого номера газети та 15-річ-

чя її відродження; рукопис виступу після вручення В. Грабовецькому урядової нагороди “Заслужений діяч науки і техніки України” президентом України Л. Кравчуком в Маріїнському палаці у Києві 14 квітня 1995 р.

Володимир Васильович поцінував і зберігав у своїй колекції різноманітні оголошення форматом А1 на історичну тематику, учасником яких він був. Назвемо, зокрема, “широкоформатне” оголошення про засідання секції історичних пам’ятників при правлінні Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам’ятників історії та культури 1971 р. На порядку дня були виступ В. Грабовецького на тему “Петро Конашевич-Сагайдачний і Західна Україна” та обговорення проекту робочої моделі пам’ятного знаку українському гетьману Петру Сагайдачному за участю авторів скульптора П. Кулика й архітектора А. Величка. Захід мав відбутися 15 червня 1971 р. о 16.30 год в приміщенні Інституту суспільних наук АН УРСР. Цікаво, що Володимир Васильович зберігав оголошення про концерт скрипкової музики 26 квітня 1977 р. – творчий звіт доцента Івано-Франківського педагогічного інституту ім. В. Стефаника Юрія Дмитровича Криха.

На могилі о. Антіна Могильницького в с. Яблунька Богородчанського району. Початок 1960-х рр.

Інтерес, на наш погляд, представляють також написані вручну оголошення про роботу проблемного семінару з питань історії УРСР у 1982 р., одне з яких присвячувалося 800-річчю написання славнозвісного “Слова о полку Ігоревім”. Старостою гуртка була нинішній доцент Прикарпатського національного університету Любов Генік, а активним учасником – нинішній заступник декана факультету історії, політології і міжнародних відносин доцент кафедри історії України і методики викладання історії Михайло Сигидин.

Зацікавленість представляють також такі джерела особового походження, як нотатки для пам’яті. У таких документах зазвичай закладено соціально-психологічну інформацію, яку в офіційних джерелах знайти доволі складно. Крім того, такі джерела здатні відображати сприйняття людиною навколишнього світу, трактування нею окремих явищ та історичних подій¹¹. Утім, такого роду джерел особового походження в приватній колекції В. Грабовецького обмаль. Збережена хіба що записна книжка вченого, що відображає його окремі задуми. Зокрема, як показує нотатник, дослідник виношував ідею написання нової книги – “Нарис історії українських

¹¹ Коляструк О. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності. *Український історичний журнал*. 2008. № 2. С. 145–153.

монастирів на Прикарпатті в XI–XX ст.” і навіть розглядав один із варіантів альтернативної назви майбутньої книги – “Господь у світлім своїм храмі ...”. На сторінках нотатника знаходимо також сценарій конференції, присвяченої батькові Василю Грабовецькому (відбулася в Печеніжині у квітні 2010 р. – О. Є.), а також ймовірний бюджет видання книг вченого на 2011 р., що сягав, якщо вірити записам, немалої суми – 144 900 гривень.

*Володимир Грабовецький (сидить третій зліва)
серед учасників наукової конференції в м. Одесі. 1969 р.*

Учений мав звичку фіксувати свої доходи і видатки, плани телефонних дзвінків на прийдешні дні тощо. Серед документів приватного походження – щоденники і нотатки для пам’яті (як відомо, в порівнянні зі щоденниками в нотатках автор робить записи не систематично, а лише епізодично) займають особливе місце. Як авторські записи вони, очевидно, найбільш суб’єктивні, але саме цей вид першоджерел, чи не найглибше відбиває ментальність автора-дописувача. Видається, що в XIX ст. ведення щоденника було ледь не нормою для будь-якої освіченої людини. У цілому щоденники наукових діячів є унікальним історичним документом, які не можуть бути замінені жодним іншим джерелом¹².

У Володимира Васильовича була своєрідна звичка накопичувати автореферати дисертаційних досліджень з дарчими надписами авторів. Зокрема, зберігся автореферат кандидатської дисертації “Культурні зв’язки Галичини з Наддніпрянською Україною в кінці XIX – на поч. XX ст.”, подарований доцентом кафедри історії України Прикарпатського університету Василем Бурдуланюком – єдиним на сьогодні викладачем, що працював у першому складі новоствореної кафедри історії України (1990 р.), з надписом на першій сторінці: “Вельмишановному Володимирі Васильовичу Грабовецькому в знак щирої поваги і вдячності за допомогу, підтримку і сприяння у підготовці даної роботи” від 23 жовтня 1996 р. Крім того, нашу увагу привернули ще кілька авторефератів: Туранли Фергада Гардашкан-оглу “Українсько-кримські відносини у середині XVII століття” від 22 листопада 1997 р.: “Високоповажному! Академіку В. В. Грабовецькому з найкращими побажаннями від автора та Вашого учня Прикарпатської історичної школи”; Петра Хмельовського “Українське педагогічне товариство “Рідна школа” в суспільно-політичному житті Західної України (1919–1939 рр.) від 10 серпня 2004 р.: “Доро-

¹² Коляструк О. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності. *Український історичний журнал*. 2008. № 2. С. 145.

гому вчителеві і науковому керівнику академіку Грабовецькому В. В. з найкращими побажаннями та подякою”.

На фото: син Івана Крип'якевича Роман та івано-франківський краєзнавець Володимир Полек під час роботи наукової історико-краєзнавчої конференції, приуроченої 105-й річниці від дня народження І. Крип'якевича. м. Івано-Франківськ. 1991 р.

Важливим джерелом для вивчення життя і творчості науковців та громадсько-культурних діячів, ділових і дружніх стосунків між ними є, без сумніву, листи. Епістолярна спадщина віддзеркалює ментальність особи, сферу її зацікавлень, морально-етичні норми та естетичні смаки. Жоден офіційний документ не в змозі відтворити справжніх глибоких переживань і настроїв людини. Як правило, в конфіденційних документах люди фіксують свої рішення, а часом і потаємні думки, не думаючи про те, що в майбутньому їх прочитають історики. Крім того, в листах “простежується” епоха, її специфіка й атмосфера¹³. Шкода, але серед приватної колекції В. Грабовецького, що потрапила до нас після його смерті, листування не займає чільного місця. Мабуть, це пов'язано з тим, що за свого життя він передав кореспонденцію з відомими вченими і громадськими діячами в архіви Львова та Івано-Франківська, про які згадувалося раніше. Збереглися хіба що окремі епізоди родинного листування з сином Богданом, який проживав у Торонто, братами Федором та Іваном з Печеніжина упродовж 1950–1960-х рр., родичами з Коломиї та м. Шумськ на Тернопільщині, а також з Херсонщини – з с. Більшовик, окремі відкритки-поздоровлення від родини з нагоди ювілеїв та поодинокі телеграми від близьких родичів.

Щоправда, збереглося декілька конвертів листування В. Грабовецького з відомими науковцями. Вірогідно, що окремі дослідники надсилали в конвертах свої творчі напрацювання, передусім відбитки статей. Так, власні передруки направляв Володимир Василювичу відомий львівський історик, багатолітній колега, з яким він спільно працював в Інституті суспільних наук з середини 1950-х рр., Феодосій Стеблій (праця “Східна Галичина і селянське повстання 1846 р.”), історик з Києва Тетяна Балабушевич (стаття “Рух цін у Східній Галичині в середині XVIII ст.”, що була надрукована в “Українському історичному журналі” № 5 за 1975 р.). Власні статті В. Грабовецькому надсилали також чернівецький історик, професор Павло Михайлина, львівський дослідник Ярослав Ісаєвич, український діаспорний науковець, бібліограф, голова Українського історичного товариства Любомир Винар, старший викладач кафедри історії нового часу Львівського університету Ярослав Мельничук та ін. Зокрема, останній надіслав статтю “Економічна розруха в сільському господарстві Сянської землі в середині XVII ст.” з

¹³ Коляструк О. А. Документи особового походження як джерела з історії повсякденності. *Український історичний журнал*. 2008. № 2. С. 148.

побажаннями: “Дорогому другові Володимиру Грабовецькому від автора. м. Львів 15 травня 1959 р.”.

В. Грабовецькому надсилали також свої вірші та окремі праці чимало краєзнавців та істориків-аматорів. Збереглося, зокрема, листування поета Зіновія Сарамки, який пересилав йому власні поезії з Нью-Йорка в 1992 р. Шкода, але не вдалося віднайти листування В. Грабовецького з його батьком – Василем (зберігся лише конверт і одна фотографія). У приватній колекції В. Грабовецького зосередилося також чимало листівок із виглядами міст (Єрван, Київ, Харків, Дніпропетровськ, Львів, Алушка, Івано-Франківськ) та карпатськими пейзажами із поздоровленнями з релігійними і державними святами від наукових і громадсько-культурних діячів. Аналізуючи колекцію, нам пощастило натрапити на відкритку з поздоровленням від народного артиста України Василя Зінкевича: “Щасти Вам, Шановний Друже! З пошаною Вашого таланту, В. Зінкевич. 1984 р.”.

Таким чином, матеріали особового походження з приватної колекції Володимира Васильовича Грабовецького (зокрема, епістолярне і приватне листування, нотатки для пам’яті, чернетки і заготовки до книг та статей, часописи й журнали на історичну тематику, вирізки з газет кінця 1980-х рр. – початку 1990-х рр., колекція листівок та фотографій, пам’ятні фотоальбоми) містять багату і різноманітну інформацію, яку зазвичай обходить офіційна історіографія. Особливого значення цей вид першоджерел набуває на тлі сучасного методологічного пошуку у вітчизняній історичній науці, в період популяризації історії повсякденності та антропологічного підходу до вивчення минулого. Сподіваємося, матеріали особового походження з колекції професора Володимира Грабовецького будуть цікавими для науковців, збагатять історичну науку новими фактами.

MATERIALS OF INDIVIDUAL ORIGIN FROM THE PRIVATE COLLECTION OF PROFESSOR VOLODYMYR HRABOVETSKYI

Oleh YEGRESHII, Mykhailo SYHYDYN

State Higher Educational Institution

“Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,

Department of History of Ukraine and methods of teaching history,

Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine,

Summary

In the article, the author tries to recreate the public-cultural and scientific activities of the well-known scientist Volodymyr Hrabovetskyi in Ukraine on the basis of materials of personal origin. Volodymyr Hrabovetskyi’s private collection is distinguished by representativeness, indicating a wide interest of the author and significant public relations. The scientist collected rich ethnographic and tourist literature, guides and tourist charts.

The private collection focuses on numerous programs of all-Ukrainian and regional conferences of different ages, invitations to various social and cultural events. V. Hrabovetskyi was often invited to celebratory evenings by well-known people of the city.

The photographs of V. Hrabovetskyi’s private collection are of a highly informative nature. He kept photographs on the background of memorable places, visiting museums, organizing excursions with students and during the period of residence in Lviv and in Ivano-Frankivsk. Many photo documents are devoted to Armenian issues. Existing in the collection V. Hrabovetskyi also rare photos, little known to the general public. Relatively few photos of personal character. Volodymyr Hrabovetskyi also kept a rich collection of microfilms on historical themes in a private collection.

Volodymyr Hrabovetskyi kept the clippings from the newspapers of the 1970–1980’s (Transcarpathian truth, Komsomolsk flag, Prikarpatkaia Pravda, New Life, and Voice of Pokuttia) on local lore, Cossack and Opryshki subjects. The private archive also contains a selection of magazines “Pereval”, “Ukrainian Historical Magazine”, “Man and the World”, “Volia and the native land”, “Science and Society”, “Hutsulshchyna”, “Archives of Ukraine”, “Kyiv”, “Prometheus” etc.

The manuscripts of V. Hrabovetskyi in the 1980–1990’s are few, most of the preserved materials are billets (previous printouts of books and brochures of Grabovetsky published during the 2000s and 2010s). In addition, manuscript workpieces of V. Hrabovetskyi’s performances at the solemn meeting were preserved.

Interest is also represented by such sources of personal origin as notes for memory, correspondence, as well as abstracts of dissertation research with donut inscriptions.

Keywords: *sources of personal origin, correspondence, photo papers, leaflets, notes for memory, private collection of Volodymyr Hrabovetskyi.*

REFERENCES

Koliastruk O. Vizual'ni dokumenty yak osoblyvi dzherela istorii povsiakdennosti. URL: <http://history.org.ua/JournALL/xxx/14/16.pdf>. (in Ukrainian).

Kolyastruk O. A. Dokumenty osobovoho pokhodzhennya yak dzherela z istoriyi povsyakdennosti. *Ukrayins'kyi istorychnyy zhurnal*. 2008. № 2. S. 145–153. (in Ukrainian).

Kolyastruk O. A. Povsyakdennist' yak ob'yekt istorychnoho: okremi metodolohichni zauvazhennia. *Literatura ta kul'tura Polissia*. 2009. Vyp. 52. S. 187–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ltkp_2009_52_20. (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 1 12 2018 р.